

BÁRDOS PÁL

Fidi

Már az elemi iskola első osztályában azt tanultuk, hogy a kutya a leg-hűségesebb háziállat. Később meséket olvastam bátor és ragaszkodó ebekről, életmentés a Szent Bernát-hágón, tolvajt fogott az okos rendőrkutya, még később remek regényeket, melyeknek ez a csodálatos állat a hőse. Falvédón is láttam őket, áll a vadász, lábhoz tett fegyverrel, s mellette hegyezi füleit a bátor kísérő, aki felhajtja a nyulat, megtámadja a rókát, s fogai között sér-tetlenül viszi a lelőtt madarat. Barátkoztam elvadított tanyai kuvasszal, s em-beri szót értő, nyáját őrző pulival, nézelődtem a kutyakiállításon, cukrot ad-tam hízélgésre kapatott elkényeztetett fajkutyának. Egyszóval kiterjedt isme-reteim vannak, s ellenőrizni tudom a közszájon forgó kutyahistóriák szava-hihetőségét. Csak a magam történetét nehéz ellenőriznem, mert valahol a gyermekkor távolba vesző emlékei között lebeg kék párával körülvéve, mint a távoli havasok csúcsa. A kék derengésből élesen kiválik néhány biztos emlék, azokból kiindulva kell megkeresnem az igazságot. Nagyon vigyázok, hogy csak tényeket írjak le, mert minden fikció hihetlenné tenné azt is, ami biztos, ami tény. Ilyen biztos emlék, hogy anyánk kezét kétoldalt fogva végigkiabál-tuk öcsémmel az utcát: „Tisza utca tizennégy, te kis kutya hová mégy?” Jó-zan számítás volt anyánktól a költözés előtt fülünkbe ültetni az új címet. Így azután nem felejtettük el, hol lakunk, máig sem felejtettem el. Tisza utca tizennégy, ez a tiszta igazság, oda költöztünk, félreccsapott kalapú, gangos pa-rasztházba, ahol anyánk feles művelésbe vette a kertet, és az istállóban an-góryanulat tenyésztett, örökké mozgó orrú, piros szemű kis bohócokat, hogy lenyírt szőrűket lábbal hajtott farokkán fonallá sodorja, s a fonalakat fehér-nyuszi-pulóverekké kösse ismét össze. Háborús idők jártak, apánk a fronton, s teljesen valószínűtlen dolgokból éltek az emberek, arra már alig emlékszem, hogyan. Csak erre emlékszem: „Tisza utca tizennégy, te kis kutya hová mégy?”

Mi mentünk a Tisza utca tizennégybe. A kutya már ott volt. Borjú nagy-ságú német juhász, láncra kötve, és őrzöngve a lánc miatt. Hatalmas fogsorát vicsorgatta, szája fehér habot vetett, combján feszült az izom, szeme kidülledt az erőlködéstől, s hányta-vetette magát. A ház gazdája tanyán lakott, a béres naponta bejött a szörnyeteget etetni, itatni. Hosszú farúddal mozgatta az edényt, nem mert közel menni a kutyaházhoz. Nekünk is tilos volt, bár fölösleges az ilyen tilalom. Öcsém úgy félt, hogy álmából felsírt az uga-tásra. Kisfiú volt még, 4—5 éves forma, s olyan gyámoltalan, hogy egy

szemtelen csirke a kezéből kirántotta a lekváros kenyeret. Én is féltém Fiditől. Mert így hívták. Fidi. A béres is félt. A postás is. Anyánk is. Fiditől mindenki félt, csak a gazda nem, aki hetipiaci napokon bejött, vakargatta a füle alatt, nagyokat sózott a farára, s Fidi olyankor csendben csóválta a farkát. Én messziről néztem őket, Fidi is nézett engem. Ennyi volt a kapcsolatunk.

Egy nap a lánc kinyílt, és Fidi bejött a konyhába. Nem szükséges bármit is hozzátennem, minden parányi részletre emlékszem. Öcsémmel asztalnál ültünk, túl a levesen, de még innen a főfogáson, valami főzelék és hús, valódi sült hús, pedig az ilyen csemege ritkán került asztalra, hús se sok, hát még sült hús, ami szaporátlan. Anyám sikoltani se mert, öcsémet felállította az asztalra, mintha ott védve lenne, maga pedig székre állt ijedtében. A kutya szaglászott és morgott, öcsém sírni kezdett, anyám pedig a konyhakés felé pislogott. Nincs két egyforma kutya, ahogy nincs két egyforma ember se. Ez a kutya semmi más állatra nem hasonlított. Ettől félni kellett, ahogy állt köteges izmú combjaival, sárga fogáról felhúzódó ínyével, és emberi tekintetre emlékeztetően értelmes szemeivel. Maga volt a félelem ez a kutya. Én akkor a tábla nyúltam, ami nem illett, de szükség törvényt bont, kivettem egy szeletet a drága húsból, a sült húsból, a ritka csemegéből, anyám rámszólni se mert a félelemtől. Odamentem a kutyához, és elédobtam a darab húst. Megszagolta és megette, leült hátsó lábaira, és várt. Még egy szeletet kivettem, kézből etettem, sikos nyelve végigfutott a tenyeremen. Azután megfogtam a bőrvet a nyakán, visszavezettem a házához, s becsatoltam a láncot. Rávertem a farára, ő pedig csóválta a farkát. Anyám öcsémmel a karján a konyhaajtóból nézett bennünket, mind a ketten sírtak, én nem sírtam, mert mikor apám bevonult, lelkemre kötötte, legyek férfi a háznál, hisz nagyfiú vagyok már, 6 is elmúltam. Ehhez tartottam magamat.

Másnap reggel szorongva ébredtem, rohantam az udvarra, Fidi meglátott és ugrálni kezdett, amennyire engedte a lánc. Minden bátorságom összeszedve közel merészkedtem. Fejjel nekem jött, majdnem felborított, félkört irt le és megint nekem rohant. Féltém tőle, elkapkodtam szája elől a kezemet, de nem állhattam meg félúton. Kikapcsoltam a nyakörvet. A kutya hatalmas ugrásokkal körbeszaladta az udvart, megkergette a verebeket, megugatta a disznót, azután megint nekem jött. Felborított, megállt fölöttem és nyalta a kezemet. Te ronda, mondtam neki, ronda dög, egyen meg a fene; mindig ijesztgetsz, és jól pofon vágtam. Azután felvettem egy csontot, elhajítottam. Utánaeredt, visszahozta, leejtette a lábam elé. Úlj le, kiabáltam rá; állt és bámult értelmes szemeivel, rángatni kezdtem a hátsó lábát. Nagyot ugrott, és megint állt, szemeit meresztgetve.

Néhány nap alatt összeszoktunk. Reggel kikapcsoltam a láncot, estig parancsolgattam neki, és ő hol értette, hol nem. Az öcsém tisztas távolból nézett ránk, anyám pedig aggódva lesett ki az ablakon, de lassan ők is megnyugodtak. Csak a szomszédok nem. Átkiabáltak a kertjükből, ijesztgettek engem, anyámat, egymást. Fidi marta dühében a kerítést. A postás nem mert bejönni, akkor sem, ha fogtam a nyakörvet. Fiditől mindenki félt, pedig én a szájából kivehettem az ételt, ha akartam. Nagyszerű játékokat eszeltem ki. Ilyen volt az oroszlánszelidítés, a birkózás, sőt lovagoltam is a hátán. Elbirt. Reggeltől estig hemperegtünk egymáson, s le nem vette rólam értelmes tekintetét. Játékaink minden részletére már nem emlékszem, és semmit se szeretnék hozzátenni a tényekhez. Azt tudom, hogy egy hetipiaci napon az udvaron felejtett

piros teherautónktól nem tudott behajtani a béres, leszállt a kocsiról, hogy eltegye az útból. A kutya a torkának esett, ahogy rátette a kezét. Alig tudtam leszedni róla. A gazda morgott, mert elédesgettük tőle Fidit, de mikor látta, milyen jót játszunk együtt, ő sem nagyon bánta. Bevallotta anyámnak, féltett bennünket a kutyától, legalább most már megnyugodhat. Mikor utcára vittem, felzúdultak a szomszédok. De hát a malackánkat ki kellett vinnem lapulevel zabálni, turkálni a domboldalon, s egyedül nem bírtam vele. Azelőtt hajkurászta mordítva, félórakon át, most csak Fidinek intettem, ő elébe került, kettőt ugatott, s a malac megdermedt a félelemtől. Akár lefekhettem is a domboldalon, fejemet Fidi oldalára hajtottam, s nyelvét lógatva lihegve vi-gyázta a disznó minden moccanását.

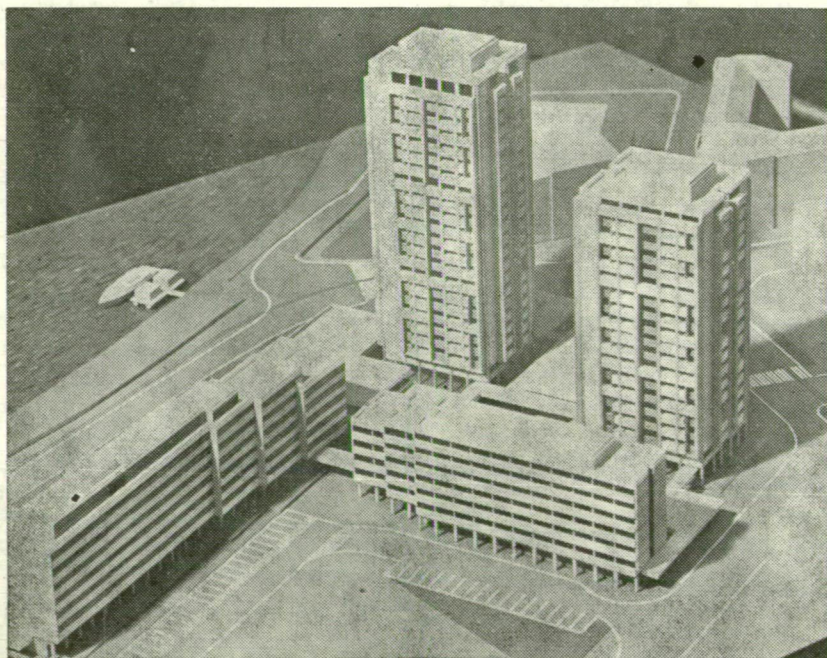
Így telt el a nyár. Háborús nyár volt, de én arról keveset tudtam. Láttam a Tolnai világlapjában a tankokat, moziban a tengeralattjárókat, és a havat, de az csak kép volt. Fidi viszont valóság. Eltelt együtt a nyár, iskolába kellett menni. Fidi őrzöngött nélkülem. Reggel magammal vittem, az iskola elől haza-küldtem. Déli harangozásokor addig kaparta a kaput, addig ugatott, míg anyám ki nem engedte. Akkor elrohant a város másik végébe, kicsengetéskor már várt engem az iskola előtt ülve. Jó is volt így, mert nélküle sokat vertek. Vertek az utcabeli gyerekek, mert nekik zsidó voltam, s vertek a zsidó gye-rekek, mert nekik nem voltam eléggé zsidó. No, ez alaposan megváltozott. Fogtam a nyakörvét, úgy sétáltam hazafelé. A legvadabb utcakölykök bandája is szétnyílt előttünk. Engem verni? Vagy csak kezét emelni rám? Kőért le-hajolni, Fidi megfeszült, és pattant, mint a nyíl. Egyszer a barátom vállamra tette a kezét, alig tudtam kiszedni a kutya alól. Addig csak szerettem Fidit, akkor teltem el iránta hálával is, mert nehéz elviselni, hogy mindenki verje az embert. Ha ott se volt, csak feleltem az ujjam, megállj, rád uszítom Fidit, már szent is lett a béke, s inkább megfelezték velem a lekváros, zsíros, sőt néha kacsazsíros kenyereket. Lecke után pedig folyt vég nélkül a hancú-rozás, jó időben fetrengés egymáson, télidőn rohangálás a hógolyók után, ver-senyfutás, mit tudom már én, még mi minden. A részletek elmosódnak, rég volt, kicsi voltam, s Fidi emléke nem tűri az igazság kicsikalmazását. Ő erős volt, büszke, indulatos, és nagy jellem is, amennyiben jellemről lehet beszélni kutyával kapcsolatban. Hogy milyen jellem volt, az később derült ki. Előbb gettőba zártak bennünket. Oda utánunk szökött. A gazda kétszer is érte jött, hozott kosárban túrót, tejfelt, tojást, és hazavitte Fidit. Később egy este nagy-apám berúgott, szétlocsolta féltett likőreit és pálinkáit az udvaron, én féltem, odaesik egy gyújtóbomba, és leég az egész város. Másnap vagonba gyö-möszölve útnak indultunk, és tíz hónapig odavoltunk, ott egész másrmilyen kutyákat ismertem meg, és egyáltalán nem felejtettem el Fidit. Akkori álla-potomat persze nem fogadtam el véglegesnek, és minden este azzal a remény-nyel feküdtem le, másnap, mikor felébredek, otthon leszek az udvaron, és Fidi rám néz értelmes szemeivel. Erről itt nem akarok sokat beszélni, végül is felszabadultunk, és gyalog, kocsin, vonaton mentünk hazafelé. A szegedi állomás előtt parasztkocsik vártak, az volt a szokás, aki bent járt piacon, visz-szafelé felvette a makói zsidókat — már aki megjött —, hogy hazajussanak valahogy, mert híd nem volt és vonat sem volt, és semmi se volt. Szinte hihe-tetlen, de éppen a házigazdánkkal akadtunk össze. Lekaszálódott a bakról, levette a kalapját. — Megjöttek, Samu bácsi — mondta. Nagyapám is levette a kucsmáját. — Megjöttünk, hálaisten — mondta nagyapám. Aztán topogtak egy darabig, mit is lehetett volna mondani? Felszálltunk a kocsira, a gazda

közélegyintett a lovaknak, átkocogtunk a városon, tengelyig vízben, át a pontonhídon, s mentünk hazafelé.

Már az út végén jártunk, mikor a házigazda, bizonyos Puliszkás Gera hátrafordult. — Megmondtam, ne édesítsék el a kutyámat. Mikor magukat elvitték, az én Fidim megbolondult. Nem evett, nem ivott. Ugatott éjjel, nappal. Tépte a láncot, kétszer is felakasztotta magát rá. Közelébe se engedett senkit, még engem se. Nem tudtam nézni a vergődését, sintért hívtam. Az se bírt vele. Le kellett löni. Kétszer belelőttek, mire megdöglött. Így van ez. A kutyának csak a gazdája adhat enni. Mindig bajjal jár, ha elédesgetik a jószágot a gazdájától. Így azután azóta sincs kutyám. Már nekem nem is lesz kutyám ebben a rohadt életben.

Néztem kucsmás, bekecses fekete alakját a bakon, azután elsírtam magam. Megint hátrafordult, s visszaszólt: — Ne sírjál, gyerök. Az embör csak fontosabb, mint a jószág.

Ennyire emlékszem biztosan, a többi kék párában lebeg, mint az a kocsi ott a szürkületben. Nem sok, elég szomorú, de igaz. S van valami vigasztaló is benne nem mondhatom, hogy a kutya sem ugatott utánam...

KŐOLAJ ÉS FÖLDGÁZIPARI LÉTESÍTMÉNYEK PROGRAMJA („J” jelű)

Építész: NAGY JÁNOS

Modell: KRATOCHWILL MÁTYÁS

Fotó: BUZSAKI FERENC